

УДК 347.195:796.071«364»
DOI <https://doi.org/10.32782/lexsportiva/2022.2.4>

Омельчук Олександр Сергійович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права
Національного університету
«Одеська юридична академія»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0082-3619>

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

У статті досліджено питання цивільно-правового регулювання відносин в сфері професійного спорту в період воєнного стану, яка потерпає від неоднозначності в правовому регулюванні відповідних відносин в цей період часу. Визначено, що на сьогоднішній день проблематика правового регулювання відносин в сфері професійного спорту в умовах кризових явищ, спричинених повномасштабним вторгненням не вивчалася вітчизняними дослідниками через відсутність публічності в прийнятті рішень на рівні національних спортивних федерацій, що зумовлює актуальність аналогічних досліджень. Відзначено, що для досягнення цілей дослідження важливим є правильне розуміння підстав та процедурних моментів внесення змін до умов договорів в сфері професійного спорту. Відзначено, що одним з завдань цивільно-правового регулювання є стабільність договірних правовідносин, в той час як істотна зміна обставин, якими сторони керувалися під час укладення договору, набуває особливого ризикового значення під час виконання договору, що може привести до дисбалансу зобов'язань сторін договору. З'ясовано, що інтереси сторін цивільно-правового договору можуть порушуватися будь-якою зміною обставин, що виникає під час виконання договору, проте, лише істотна зміна обставин визнається підставою для пред'явлення вимоги про зміну умов договору. Визначено, що у разі істотної зміни обставин за цивільним законодавством України належне виконання договору є можливим, але істотно ускладненим. Істотна зміна обставин може бути кваліфікована як вид непереборних (непередбачуваних) обставин. Зроблено висновок, що питання цивільно-правового регулювання відносин в сфері професійного спорту в період воєнного стану залишаються актуальними для наукової розробки з метою подальшого вдосконалення нормативного базису та конкретизації загальних норм цивільного законодавства щодо виконання зобов'язань за професійними контрактами в сфері спорту та досягнення балансу публічних та приватних інтересів в відносинах в сфері професійного спорту.

Ключові слова: професійний спорт, воєнний стан, розірвання контракту, зміна істотних умов договору.

Omelchuk O.S. CIVIL AND LEGAL REGULATION OF RELATIONS IN THE FIELD OF PROFESSIONAL SPORTS DURING MARTIAL LAW

The article examines the issue of civil-law regulation of relations in the field of professional sports during the period of martial law, which suffers from ambiguity in the legal regulation of relevant relations in this period of time. It was determined that to date, the problems of legal regulation of relations in the field of professional sports in the conditions of crisis phenomena caused by a full-scale invasion have not been studied by domestic researchers due to the lack of publicity in decision-making at the level of national sports federations, which determines the relevance of similar studies. It was noted that in order to achieve the goals of the study, it is important to have a correct understanding of the grounds and procedural aspects of making changes to the terms of contracts in the field of professional sports. It is noted that one of the tasks of civil law regulation is the stability of contractual legal relations, while a significant change in the circumstances that the parties were guided by during the conclusion of the contract acquires a special risk significance during the execution of the contract, which can lead to an imbalance in the obligations of the parties to the contract. It has been clarified that the interests of the parties to a civil law contract may be violated by any change in circumstances that occurs during the execution of the contract, however, only a significant change in circumstances is recognized as a basis for filing a claim to change the terms of the contract. It was determined that in the event of a significant change in circumstances under the civil legislation of Ukraine, proper performance of the contract is possible, but significantly complicated. A significant change in circumstances can be qualified as a type of force majeure circumstances. It was concluded that the issues of civil law regulation of relations in the field of professional sports during the period of martial law remain relevant for scientific development with the aim of further improving the regulatory framework and specifying the general norms of civil legislation regarding the fulfillment of obligations under professional contracts in the field of sports and achieving a balance of public and private interests in relations in the field of professional sports.

Key words: professional sports, martial law, termination of the contract, change of essential terms of the contract.

Постановка проблеми. З моменту початку повномасштабного вторгнення російських збройних формувань можна констатувати порушення стабільності всієї системи цивільно-правових відносин, що зумовлює виникнення дисбалансу інтересів окремих суб'єктів цивільних правовідносин. Якщо на вирішення найбільш важливих гуманітарних питань на сьогоднішній день направлена значна увага державних структур, то окремі сфери суспільного життя залишаються на другому плані, що зумовлює ризик потенційного розбалансування правового становища менш захищених суб'єктів цивільних правовідносин. Однією з таких сфер є сфера вітчизняного професійного спорту, яка хоч, за повідомленнями ЗМІ, все ще здатна продукувати високі спортивні досягнення, в той же час потерпає від неоднозначності в правовому регулюванні відповідних відносин в період воєнного стану.

Стан дослідження теми. На сьогоднішній день проблематика правового регулювання відносин в сфері професійного спорту в умовах кризових явищ, спричинених повномасштабним вторгненням не вивчалася вітчизняними дослідниками через відсутність публічності в прийнятті рішень на рівні національних спортивних федерацій, саме тому **мета** даної статті проаналізувати зміни в правовому регулюванні відносин в сфері професійного спорту в період воєнного стану в Україні.

Виклад основного матеріалу. Професійний спорт, як і будь-який інший вид людської діяльності в Україні, зазнав руйнівних втрат 24 лютого в Україні, коли було припинено усі спортивні змагання. Відповідне рішення автоматично вступило у дію з введенням воєнного стану через повномасштабне вторгнення Росії [3]. Так, 24.02.2022 року Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 було введено в Україні воєнний стан з 05 год.30 хв. 24 лютого 2022 року строком на 30 діб. Указом Президента України від 14.03.2022 № 133/2022 продовжено строк дії воєнного стану в Україні з 05 години 30 хвилин 26 березня 2022 року строком на 30 діб. Також Указом Президента України від 17.05.2022 № 341/2022 продовжено строк дії воєнного стану в Україні з 05 години 30 хвилин 25 травня 2022 року строком на 90 діб. Разом з тим Указом Президента України від 12 серпня 2022 року № 573/2022 продовжено строк дії воєнного стану в Україні з 05 години 30 хвилин 23 серпня 2022 року строком на 90 діб.

Національні федерації за різними видами спорту прийняли ряд важливих рішень у розвиток

положень Указів Президента України та органів виконавчої влади. Так, Виконкомом Української асоціації футболу (УАФ), було ухвалено ряд важливих рішень, пов'язаних зі збройною агресією російської федерації та режимом воєнного стану в Україні. Зокрема, Виконком УАФ затвердив:

- рішення Дирекції з проведення Кубка України з футболу щодо дострокового завершення змагань сезону-2021/2022;
- рішення Ради першої ліги ПФЛ щодо дострокового завершення змагань сезону-2021/2022;
- рішення Ради другої ліги ПФЛ щодо дострокового завершення змагань сезону-2021/2022;
- рішення Комітету жіночого футболу УАФ щодо дострокового завершення змагань із жіночого футболу сезону-2021/2022;
- рішення Асоціації аматорського футболу України щодо дострокового завершення змагань серед аматорів сезону-2021/2022.

Також було затверджено положення, що турнірні таблиці у зазначених змаганнях мають підсумковий вигляд станом на 24 лютого 2022 року без визначення призерів [4].

Наказом Міністерства молоді та спорту України «Про деякі питання проведення всеукраїнських спортивних заходів в умовах воєнного стану» № 1587 від 28 травня 2022 року дозволено організацію проведення в окремих місцевостях України з дотриманням умов безпеки, передбачених законодавством про воєнний стан: Всеукраїнських спортивних змагань, передбачених Єдиним календарним планом фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів на 2022 рік, серед дорослих спортсменів та спортсменів найближчої до дорослих вікової групи, у тому числі спортсменів з видів спорту осіб з інвалідністю, без присутності глядачів; навчально-тренувальних зборів національних збірних команд України серед спортсменів різних вікових груп, у тому числі спортсменів з видів спорту осіб з інвалідністю, без залучення спортсменів віком до 16 років, які до місця проведення заходу згідно з вимогами законодавства потребують супроводження дорослою особою [8].

Достатньо оперативно на дану ситуацію відреагували й міжнародні адміністративні органи, що здійснюють керування національними асоціаціями. Так, аналіз ситуації, що трапилася після вторгнення російських військ в Україну, дозволив Бюро Ради Міжнародної федерації футболу (FIFA) у координації з відповідними органами Спільки європейських футбольних асоціацій (UEFA) після консультацій з різними зацікавленими сторонами внести зміни до чинного

Положення про статус і трансфери гравців (RSTP) [2], з метою забезпечення юридичної визначеності у ряді спірних питань. Основні положення було викладено у формі тимчасового додатку до RSTP (Додаток 7) під назвою «Тимчасові правила, що стосуються виняткової ситуації, що впливає з війни в Україні» [1].

Стосовно ситуації в Україні, щоб забезпечити гравцям і тренерам можливість працювати й отримувати зарплату, а також захистити українські клуби, якщо сторони відповідного контракту прямо не домовляться про інше, усі трудові договори іноземних гравців і тренерів з клубами членство в Українській асоціації футболу (УАФ) вважатиметься автоматично призупиненим до кінця сезону в Україні (30 червня 2022 року), без необхідності будь-яких дій з боку сторін з цього приводу.

Призупинення дії контракту згідно з параграфами вище означатиме, що гравці та тренери вважатимуться «контрактами, що закінчилися» до 30 червня 2022 року, і тому вони зможуть підписати контракт з іншим клубом без будь-яких наслідків.

Крім того, з метою надання гнучкості гравцям, зареєстрованим в УАФ і які залишили або можуть виїхати з території України внаслідок війни в Україні, іноземні гравці, попередня реєстрація яких була в УАФ дозволять зареєструватись навіть у разі закриття періоду реєстрації в асоціації клубу, з яким вони укладають новий контракт. Для того, щоб цей виняток був застосований і захистив чесність змагань, реєстрація в новому клубі має відбутися до або 7 квітня 2022 року. Для подальшого захисту чесності змагань клуби мають право зареєструвати максимум двох гравців, які скористалися винятком [2].

В цьому контексті важливим є правильне розуміння підстав та процедурних моментів внесення змін до умов договорів в сфері професійного спорту. Так, згідно зі ст. 651 ЦК України зміна умов договору можлива за угодою сторін; на підставі рішення суду – на вимогу однієї зі сторін; в інших випадках, передбачених договором або законом.

Ініціатива змінити умови договору може виходити від однієї зі сторін. У цьому випадку ініціатор направляє другій стороні пропозицію внести зміни до договору (ч. 2 ст. 188 ГК України). У випадку досягнення угоди укладається додаткова угода, що є невід'ємною частиною первинного договору.

Одним з завдань цивільно-правового регулювання є стабільність договірних правовідносин, в той час як істотна зміна обставин, якими

сторони керувалися під час укладення договору, набуває особливого ризикового значення під час виконання договору, що може привести до дисбалансу зобов'язань сторін договору. Інтереси сторін можуть порушуватися будь-якою зміною обставин, що виникає під час виконання договору, проте, лише істотна зміна обставин визнається підставою для пред'явлення вимоги про зміну умов договору.

У разі істотної зміни обставин за цивільним законодавством України належне виконання договору є можливим, але істотно ускладненим. Істотна зміна обставин може бути кваліфікована як вид непереборних (непередбачуваних) обставин.

Поняття «істотні зміни обставин» або іншими словами «ускладнення» виконання договору мають значення лише у випадку ще не закінченого виконання і не мають правового значення для виконання, яке вже відбулося. Істотна зміна обставин, як правило, має правове значення для договорів, момент укладення яких не збігається з виконанням, а дія договору та виконання має бути тривалою у порівнянні із договорами, які виконуються у момент їх укладення.

Поняття істотної зміни обставин не надається в законодавстві. Істотна зміна обставин за своїм змістом є виявленням сторонами нової інформації, яка під час укладення договору не була їм відомою або ж сторони були впевнені у її відсутності.

Інформація про істотну зміну обставин вважається невідомою сторонам, якщо ними були вжиті всі заходи для її отримання. Так, у Постанові ВГСУ від 11.04.2017 року у справі № 910/32205/15 зазначається, що сама істотна зміна обставин не є підставою для розірвання договору. Вимагаючи розірвання договору на цій підставі, позивач повинен довести, зокрема, впевненість сторін у момент укладення договору в тому, що така зміна обставин не настане.

Верховний Суд у своєму рішенні від 19 листопада 2019 року у справі № 910/9859/18 встановив, що поняття «істотна зміна обставин» є оціночним. Одночасно у судовій практиці відсутній єдиний підхід до вирішення спорів щодо зміни умов договору чи його розірвання з огляду на істотну зміну обставин, що робить виконання договору надмірно обтяжливим. Так, у Постанові Верховного Суду України від 20.02.2012 р. зазначається, які обставини не можуть вважатися істотними для зміни чи розірвання договору за рішенням суду. Так, «настання світової фінансової кризи не є істотною зміною обставин, якими

сторони договору керувалися при його укладенні, оскільки економічна криза має загальний характер і стосується обох договірних сторін, отже, не може бути підставою для зміни або розірвання договору в судовому порядку».

Зміна договору у зв'язку з істотною зміною обставин допускається за рішенням суду у виняткових випадках, коли розірвання договору суперечить суспільним інтересам або потягне для сторін шкоду, яка значно перевищує затрати, необхідні для виконання договору на умовах, змінених судом (частини четверта статті 652 ЦК України).

Верховним Судом було також зазначено, що на відміну від форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили), які роблять неможливим виконання зобов'язання в принципі, істотна зміна обставин є оціночною категорією, яка полягає у розвитку договірних зобов'язання таким чином, що виконання такого зобов'язання для однієї зі сторін договору стає більш обтяженим, ускладненим, наприклад у силу збільшення для сторони вартості виконуваного або зменшення цінності отриманого стороною виконання, чим суттєво змінюється рівновага договірних стосунків, призводячи до неможливості виконання зобов'язання. (Постанова ВСУ від 21 липня 2021 року у справі № 912/3323/20). Подібна ж позиція щодо суті істотної зміни обставин була викладена у постанові Великої Палати Верховного Суду від 02.07.2019 у справі № 910/15484/17.

Згідно зі ст. 652 Цивільного кодексу України зміна обставин є істотною, якщо вони змінились на стільки, що, якби сторони могли це передбачити, вони не уклали б договір, або уклали б його на інших умовах. У разі істотної зміни обставин, якими сторони керувалися при укладенні договору, договір може бути змінений або розірваний за згодою сторін. Якщо сторони не досягнуть згоди щодо приведення договору у відповідність з обставинами, що істотно змінились, договір може бути розірваний або змінений за рішенням суду з підстав, встановлених частиною 4 статті 652 ЦК України, – змінений за рішенням суду на вимогу заінтересованої сторони за наявності одночасно таких умов: 1) в момент укладення договору сторони виходили з того, що така зміна обставин не настане; 2) зміна обставин зумовлена причинами, які заінтересована сторона не могла усунути після їх виникнення при всій турботливості та обачності, які від неї вимагалися; 3) виконання договору порушило б співвідношення майнових інтересів сторін і позбавило б заінтересовану сторону того, на що вона розраховувала при укладенні договору; 4) із суті договору або звичаїв діло-

вого обороту не випливає, що ризик зміни обставин несе заінтересована сторона.

Верховний Суд у своїй постанові від 19.12.2019 у справі № 910/5573/19 висловив позицію, що закон пов'язує можливість внесення змін до договору безпосередньо не з наявністю істотної зміни обставин, а з наявністю чотирьох умов, визначених частиною другою статті 652 ЦК України, при істотній зміні обставин. Відсутність хоча б однієї з умов тягне за собою відмову у задоволенні позову у зв'язку з недоведеністю таких позовних вимог.

Отже, зміна істотних умов цивільних договорів в сфері професійного спорту може бути вмотивована надзвичайними обставинами, якими є воєнні дії на території України. Право особи на звернення до суду для внесення змін у договір у передбачених законом випадках відповідає статті 16 ЦК України, способом, передбаченим нею (зміна чи припинення правовідношення) для захисту права, та не може ставитися в залежність від поінформованості про позицію іншої сторони чи волевиявлення іншої сторони. Така позиція у подібних правовідносинах викладена у постанові Великої Палати Верховного Суду від 12 лютого 2019 року у справі № 914/2649/17 та від 26 травня 2020 року у справі № 908/299/18.

Окремо слід вказати й на інші особливості цивільно-правового регулювання відносин в сфері професійного спорту в період війни. Так, наприклад, Постановою Кабінету Міністрів України від 20 травня 2022 р. № 615 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 р. № 57 і від 3 березня 2022 р. № 194» врегульовано питання виїзду за кордон суб'єктів правовідносин в сфері професійного спорту строком на 30 днів. Серед категорій спортсменів, що мають таке право визначено: спортсменів, які включені до складу національних збірних команд з олімпійських, неолімпійських видів спорту та видів спорту осіб з інвалідністю; тренерів із складу національних збірних команд України, які забезпечують підготовку спортсменів, включених до складу національних збірних команд України з олімпійських, неолімпійських видів спорту та видів спорту осіб з інвалідністю; спортивних суддів та інших фахівців, що забезпечують, зокрема, організаційне, науково-методичне, медичне супроводження, антидопінговий контроль тощо підготовки спортсменів, які включені до складу національних збірних команд України з олімпійських, неолімпійських видів спорту та видів спорту осіб з інвалідністю на підставі рішення Мінмолодьспорту щодо включення таких осіб до

складу учасників спортивного заходу [7]. Таким чином законодавством визначається особливий порядок реалізації свободи пересування професійними спортсменами.

Висновки. Отже, питання цивільно-правового регулювання відносин в сфері професійного спорту в період воєнного стану залишаються

актуальними для наукової розробки з метою подальшого вдосконалення нормативного базису та конкретизації загальних норм цивільного законодавства щодо виконання зобов'язань за професійними контрактами в сфері спорту та досягнення балансу публічних та приватних інтересів в відносинах в сфері професійного спорту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. FIFA adopts temporary employment and registration rules to address several issues in relation to war in Ukraine. URL: <https://www.fifa.com/about-fifa/organisation/fifa-council/media-releases/fifa-adopts-temporary-employment-and-registration-rules-to-address-several>
2. Regulations on the Status and Transfer of Players. URL: <https://digitalhub.fifa.com/m/1b47c74a7d44a9b5/original/Regulations-on-the-Status-and-Transfer-of-Players-March-2022.pdf>
3. Мороз С. В Україні скасовані усі спортивні змагання через вторгнення Росії та введення воєнного стану. URL: <https://suspilne.media/210304-v-ukraini-skasovani-usi-sportivni-zmaganna-cerez-vtorgnenna-rosii-ta-vvedenna-voennogo-stanu/>
4. Офіційно. Рішення виконавчого комітету Української асоціації футболу щодо змагань у сезоні-2021/2022. URL: <https://uaf.ua/article/45020>
5. Офіційно. ФІФА ухвалила правила тимчасового працевлаштування та реєстрації футболістів для вирішення питань, пов'язаних із війною в Україні. URL: <https://uaf.ua/article/44542>
6. Про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо спорту ветеранів війни : Закон України від 15.02.2022 № 2048-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2048-20#Text>
7. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 р. № 57 і від 3 березня 2022 р. № 194 : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.2022 № 615. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615-2022-%D0%BF#Text>
8. Про деякі питання проведення всеукраїнських спортивних заходів в умовах воєнного стану : Наказ Міністерства молоді та спорту України від 28.05.2022 № 1587. URL: <https://mms.gov.ua/npasearch?&num=1587>

REFERENCES:

1. FIFA adopts temporary employment and registration rules to address several issues in relation to the war in Ukraine. URL: <https://www.fifa.com/about-fifa/organisation/fifa-council/media-releases/fifa-adopts-temporary-employment-and-registration-rules-to-address-several>
2. Regulations on the Status and Transfer of Players. URL: <https://digitalhub.fifa.com/m/1b47c74a7d44a9b5/original/Regulations-on-the-Status-and-Transfer-of-Players-March-2022.pdf>
3. Moroz Ye. V Ukraini skasovani usi sportyvni zmagannia cherez vtorhnennia Rosii ta vvedennia voiennoho stanu [Moroz Ye. In Ukraine, all sports competitions were canceled due to the invasion of Russia and the introduction of martial law]. URL: [https://suspilne.media/210304-v-ukraini-skasovani-usi-sportivni-zmaganna-cerez-vtorgnenna-rosii-ta-vvedenna-voennogo-stanu/\[in Ukrainian\]](https://suspilne.media/210304-v-ukraini-skasovani-usi-sportivni-zmaganna-cerez-vtorgnenna-rosii-ta-vvedenna-voennogo-stanu/[in Ukrainian])
4. Ofitsiino. Rishennia vykonavchoho komitetu Ukrainskoi asotsiatsii futbolu shchodo zmahan u sezoni – 2021/2022 [Officially. Decision of the executive committee of the Ukrainian Football Association regarding competitions in the 2021/2022 season]. URL: <https://uaf.ua/article/45020> [in Ukrainian].
5. Ofitsiino. FIFA ukhvalyla pravyla tymchasovoho pratsevlashtuvannia ta reiestratsii futbolistiv dlia vyrishennia pytan, pov'iazanykh iz viinoiu v Ukraini [Officially. FIFA adopted rules for temporary employment and registration of football players to resolve issues related to the war in Ukraine]. URL: <https://uaf.ua/article/44542> [in Ukrainian].
6. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro fizychnu kulturu i sport" shchodo sportu veteraniv viiny : Zakon Ukrainy vid 15.02.2022 № 2048-IX [On amendments to the Law of Ukraine "On Physical Culture and Sports" regarding sports of war veterans: Law of Ukraine dated 02.15.2022 № 2048-IX]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2048-20#Text> [in Ukrainian].
7. Pro vnesennia zmin do postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27 sichnia 1995 r. № 57 i vid 3 bereznia 2022 r. № 194: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20.05.2022 № 615 [On amendments to the resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated January 27, 1995 № 57 and March 3, 2022 № 194: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated May 20, 2022 No. 615]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
8. Pro deiaki pytannia provedennia vseukrainskykh sportyvnykh zakhodiv v umovakh voiennoho stanu : Nakaz Ministerstva molodi ta sportu Ukrainy vid 28.05.2022 № 1587 [On some issues of holding all-Ukrainian sports events under martial law : Order of the Ministry of Youth and Sports of Ukraine dated May 28, 2022 № 1587]. URL: <https://mms.gov.ua/npasearch?&num=1587> [in Ukrainian]